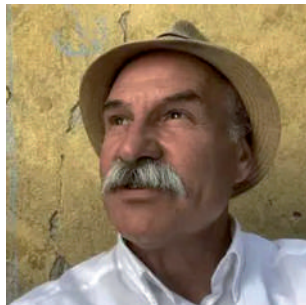

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

ARCCAL A HARANGOK FELÉ

Ha csak annyit mondanék, hogy Berecz András tökéletesen bírja a magyar zenei anyanyelvet, alig mondtam valamit. Birták és bírják rajta kívül sokan, de ahogyan ő kelti életre a magyar népdalt, arra Bartók és Kodály sem voltak képesek. Ehhez az ő eredeti énekstílusa, hangja, a dalszövegeket újraértelmező egyénisége kell. Kárpát-medence-szerte kedvelt és népszerű előadó, aki sokat jár-keel a nyelv hazájában, s ha unná olykor az éneklést, mesélni kezd, esetleg keres és talál magának más elfoglaltságot. Most éppen – ilyen kedve adódván – illő tisztelettel a harangok felé fordult, azok állapotát dokumentálja és nyelvét tanulja. Szándéknak szép, sőt – gyönyörű, de fotográfiáit látva azt kell mondanunk, hogy ennél komolyabb elhatározás hajtja: bizonyára a haranglét szakrális értelmének feltárására készül.

Sok mindent tud már Andris az ember-teremtette harangról, de lennie kell még valaminek, amit ez idáig képtelen volt megfejteni. Alájuk búvik ezért, s így szól: *A harang titkát keresem, a harang életjelét – halkuló ünnepeinkét, a fogvatkozó időt. Tehát a harangok évgyűrűit – ajkukon a fényt.*

Magasztos és megalapozott vállalkozás, már-már kutatómunka, mert a harangozási szokások és a harangszó üzeneteinek értelmezése helyett a harangtest belső felszínének változásairól készít fotografált látleleteket, a súlyos vasnyelv ütései alatt felfakadó fény okát keresi. Kissé prózaiban jelezve – bárki láthatja – a gyakori ütések kopásnyomokat hagynak a paláston. Ennek következtében a bronz melegszik, tágul, s idővel – ha nem forgatják a nyelvet – ezeken a helyeken szokott megindulni a repedés. Nem kétséges tehát, hogy az ütések a holt anyagnak is fájnak. Fájának az emberi testnek is, bizonyára megkékülne, majd feldagadna a helye, de másként nem megy. Nincs harangszó, s nincs művészet sem. Ezt tudomásul kell vennünk, mert ahogyan Istentől áldott fájdalommal jár a szülés, ily módon lehet áldott az ütészhang is, amelyre a harangtest válaszol, majd a kezdeti hangzás a köpeny öblében zúgássá erősödik és szerte árad, akár a pünkösdi lélek.

Járjon hát a harangnyelv és fényesdjék az ajak, szálljon a szó a halló fülekbe, hogy ünnepeink ne halkuljanak, hogy közösségünk ideje ne fogyatkozzék! S ha elvégezte dolgát, pihenjen, András pedig kagylóvá formált bal tenyerét borítsa bal fülére, ahogyan csak ő tudja, s énekeljen.

Vagy meséljen. Ez alkalommal a harangöntő mesterekről, a harangok lakóhelyéül szolgáló sok százados tornyokról, a harang beköltöztetésének szertartásáról. De milyen meggondolatlan is olykor az ember! Először jármot készít a harangnak, hogy fel lehessen függeszteni, s a biztonság végett abba vasalja be a harangkoronát. Viszolygok a járom szó használatától, mert a harang nem barom. Bezzeg Ugocsában és Beregben bölcsőként ismerik ezt a felfüggesztő-ringató alkalmasságot. Ha kicsi vagy nagyobb a harang, a bölcső biztonságában tanulja az életet, innen küldi szét első szavait.

Az emberek pedig figyelnek. Elsősorban a harangszó elsődleges, szakrális üzenetére, de miután megszokták s elfogadták a hangot, játékosabb kedvükben a harangszó állandó taktusainak is hajlamosak szóbeli értelmezést adni. Az így kialakult értelmezés megfogalmazásában sohasem bonyolult. Általában nevelni akar, vagy a faluközösség életfelfogását, esetleg gondjait magyarázza.

Lejegyezték valahol, hogy az öregharang így szólongatja az embereket: „*Jöjj be, jöjj be!*” A kisebb vékonyabb hangján ekképp tódítja: „*Imádkozzál, imádkozzál! Anyád mondta, imádkozzál!*” Hermann Ottó szerint Tiszavárkonyban a jómódú, hivalkodó külsejű hívek láttán az öregharang így méltatlankodik: „*Úri bunda, úri bunda!*” A középső – hangját meg-megszakítva – így egészíti ki: „*E-züs-tös gom-bok-kal, e-züs-tös gombokkal!*” A pergő nyelvű kis harang ekként folytatja: „*Amilyen csak vóna, amilyen csak vóna!*” A legkisebb aztán röviden zárja le a párbeszédet: „*Ringy-rongy, ringy-rongy!*” De a közösségnek az öltözködésnél nagyobb gondjai is lehetnek. Mezőváriban – inséges időkben – ezt hallották ki az egyetlen harang szavából: „*Búzakenyér, szalonna! Búzakenyér, szalonna!*” „*De jó is lenne! De jó is lenne!*” – mondhatta volna a kisebb, de azt az öreg bátyatornyot ma is csak egyetlen harang lakja. Ugyanekkor hasonló gondokkal terhelt, Beregszászban a katolikusok harangja ekképp méltatlankodott: „*Nincs kenyér, nincs kenyér!*” A református, mintha zavarta volna az állandó panasz, rámondult: „*Ád az Úr, ád az Úr!*” S hogy a görögkatolikus se maradjon szótlán, emígyen szólta bele: „*Nem tom bíz én, ád-e vagy se!*” Hát így...

E rövid kis előszóban nem férhet el a harangok életével kapcsolatos minden tudnivaló, van azonban még egy-két mozzanat, amelyek kihagyhatatlanok.

nok. Ugye, emlékszünk még Petőfire, akit egy tiszai árvízveszedelem idején „félrevert harang zúgása vert föl”? Hát hogyné emlékeznénk! 1998-ban a folyó Kárpátalján is megmutatta erejét. Egy ottani írástudó a tiszai árvízről ezt jegyezte fel: „*Mohog a Tisza, hallgat a harang. Miért is beszélne félre? Csak a megkötött, magára hagyott barom bődül az égere.*” Ebből a részletből is kiolvasható, hogy elemi csapások idején már nem szokás harangozni. Ott vannak helyette a messze hordó légvédelmi szirénák, azok üvöltik világgá az éppen időszerű veszedelmeket.

Aztán hallhattunk eleget a régi háborúkba besorozott harangok szomorú metamorfózisáról, amikor a lélek hírnökeit új életükben ölésre kényszerítették. Furcsa, hogy esetleges visszaváltozásukról soha egyetlen szó sem érkezett. Ma már nem soroznak harangokat, mert a bronz nem alkalmas sem lövegek, sem rakétavető-csövek készítésére. Ellenben harangozók, netalán harangöntők, gyülekezeti tagok annál gyakrabban kapnak behívókat, hogy az otthoni harangok se váljanak munkanélkülivé.

Szóljanak hát értük és minden elpazarolt lélekért, mert harangszó nélkül hiányos maradna a végtisztesség.

